

УДК 7.012 378

С. М. Кондрашов

ГОЛОВНІ ЗАДАЧІ ДИСЦИПЛІНИ «РИСУНОК» У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

Особливу роль у процесі професійної підготовки студентів-графічних дизайнерів, поряд з іншими фундаментальними дисциплінами посідає рисунок. Цей предмет майбутні спеціалісти вивчають, починаючи з першого і закінчуючи п'ятим курсом навчання. Інші кажучи, рисунок присутній на всіх етапах підготовки, так як являється важливішою з професійних дисциплін, на основі знань та вмінь якої формуються головні професійні якості дизайнера: вміння в графічній формі зафіксувати ідейний задум майбутнього проекту, знайти правильні пропозиції, стилістику, образність та композицію фірмового знака, ілюстрації, плакату та інших графічних об'єктів дизайну. Робота майбутнього дизайнера над проектом також потребує виконання різноманітних попередніх зарисовок та олівцевих ескізів. Рисунок лежить в основі будь-якого графічного носія. Тому в процесі навчання студентів відміченої спеціальності дуже важливо оволодіти всім арсеналом образотворчої грамоти.

Однак діагностика реальної практики навчання академічному рисунку майбутніх спеціалістів графічного дизайну переконливо констатує той факт, що часто на заняттях даної дисципліни студентами приділяється мало уваги головним задачам рисунка.

Проте, мало усвідомлюючи ці задачі на кожному етапі навчання, студенти не можуть впоратися з метою та завданнями, які поставлені перед ними. Це відображається на їх професійних якостях, що призводить до низького рівня дизайнерських проектів, які вони виконують. Такий результат підготовки красномовно відображається на загальній культурі суспільства. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблемі головних завдань рисунка у підготовці спеціалістів художнього напрямлення приділяється достатньо уваги. Прикладом тому являються роботи таких вчених, як Аксьонов Ю. Г. («Подготовка преподавателей рисунка и черчения»), Закін Р. М. («Обучение художников-графиков»), Кричер Ф. М. и Тарасевич Г. Е. («Формирование творческих способностей у будущих преподавателей живописи»), Ростовцев Н. Н. («Подготовка художников-живописцев»), Федоров К. К. («Развитие художественного вкуса у студентов графических специальностей»). Однак, жоден з вчених не торкався цієї проблеми у контексті підготовки майбутніх спеціалістів графічного дизайну. І так, метою нашої статті являється розкриття головних задач рисунка в процесі підготовки майбутніх спеціалістів графічного дизайну.

Почнемо з того, що основна та головна задача дисципліни «Рисунок» полягає в зображенні предметів у просторі. Для цього необхідно ознайомитися з поняттям форми предмету. Кожен предмет відмежований від навколишнього простору певною поверхнею. В одних предметах вона складається з ряду прямокутних площин – як наприклад, у книги, коробки, ящику, будинку. В такому разі ми кажемо, що форма предмету прямокутна. В інших поверхня плавно закруглюється, як наприклад, в м'яча, труби, пляшки, колони і тому подібне. Тоді ми кажемо, що форма округла [1, с. 11]. Форма будь-якого предмету має три виміри (ширину, висоту, глибину), іншими словами кажучи, вона об'ємна. Звідси виникає поняття або термін «об'ємна форма». Іноді використовують більш складний термін – «об'ємно-просторова форма». Це визначення ми можемо назвати більш точно, так як воно підкреслює нерозривність форми з простором: так як предмет не тільки існує у просторі, не тільки оточений їм, але й сам займає визначену його частину, крім того різноманітні частини предмету знаходяться на різній відстані від нас. Так наприклад, передня стіна квартири будинку який стоїть перед нами буде ближче до нас ніж задня стіна, інші кажучи поверхня предмету або об'єкту займає різні плани у просторі.

Все що нас оточує в існуючому світі володіє формою. Різноманітність форм безмежно невичерпна. Серед безлічі предметів ми бачимо такі, форми яких статичні, незмінні: будівлі, скелі, каміння, мости, предмети життєдіяльності та ін. [1, с. 13]. Інші форми, такі як хмари, дим, водяна поверхня, водоспад, коливання вітром крон дерев, тіла живих істот, знаходяться у русі, тобто постійно змінюються. Безмежне різноманіття усього, що нас оточує ми спостерігаємо і в розмірах, і в забарвленні, і в тоні. Яким же чином розібратися в цьому нескінченній множині явищ? Природно було б логічно почати з найбільш простих, щоб потім перейти до вивчення більш складних форм та задач. Зупинимось на будь-якому найбільш простому предметі. Для того, щоб передати його форму необхідно перш за все зрозуміти його будову. Ключем до такого розуміння будови форми є порівняння даного предмету із підходящим до нього геометричним предметом (кубом, циліндром, кулею, пірамідою, конусом і таке інше), будова якого зрозуміла усім. Метод спрощення форм, їх геометризація складає основу рисування [2, с. 102]. Так йде справа в тому випадку, якщо перед нами знаходиться предмет простої форми, наприклад, ящик, шафа, стіл, будинок, склянка, каструля, відро та інше. Але частіше багато предметів виявляються з'єднанням декількох геометричних тіл. В такому випадку необхідно знаходити в загальній складній формі прості геометричні форми, які її складають та зрозуміти як вони з'єднуються між собою. Як би не виявилася складною форма людської голови можна розібратися в її будові та знайти більш прості поверхні, які її утворюють. Рот, ніс, очі розглядаються також як ті, що мають спрощену геометричну форму, ніс, наприклад, наближається за своєю будовою до призми, форма ока

виявляється лише невеликою частиною кулястої поверхні очного яблука, тим не менш в ній чітко виражена округлість. Почуття форми, розуміння її будови розвивається у процесі практичних занять студентів. Спочатку буде не зрозумілим будь-яка складна форма, на зразок рельєфу поверхні землі, будови дерев, архітектурних будов і таке інше, але поступово в студентів виробляється такий навик сприйняття форм, що вони починають розуміти будову будь-якого предмету.

З'ясування будови форми є лише початком знайомством з нею; ще необхідно визначити загальні пропорції предмету який зображується, тобто співвідношення його розмірів: висоти, ширини та довжини. Порушення пропорцій у рисунку спотворює правильне зображення об'єкту рисування. Наприклад, якщо студенти, зображуючи дорослу людину, нарисують йому крупну голову та короткі ноги, доросла людина буде схожа на дитину, для якої притаманні саме такі пропорції тіла [2, с. 107]. Отже, якщо нарисувати корову з довгою шиєю, а коня на дуже коротких ногах чи можливо буде впізнати в такому зображенні знайомих нам тварин? Дотримання правильних пропорцій у рисунку – одне з найнеобхідніших умов передачі характерного вигляду натури, яка зображується. Форми предметів, яка гостро сприймаються, їх різноманітність, дизайнер прагне передати в рисунку, більш виразніше їх характерність та красу.

Тепер слід розглянути, як змінюється форма предмету, якщо надавати предмету різні положення; наприклад, якщо взяти об'ємну книгу, ми покладемо її на полицю, потім на стіл, повернемо її до себе спочатку корінцем, потім обрізом сторінок і таке інше, можна переконатися, що вигляд книги кожен раз буде змінюватися. Крім того, в залежності від відстані між нами та предметом за яким ми спостерігаємо змінюються й його видимі розміри. Якщо ми спостерігаємо декілька предметів, то на рисунку необхідно узгодити їх розміри відносно один одного. Тоді кожен предмет, який зображується, буде сприйматися глядачем на певній відстані між собою. Крім порівняльних масштабів предметів слід визначити й направлення складаючих цих форм площин. Безпосереднє сприйняття натури підкріплюється розумінням основних правил перспектив. Перспектива є важливою допоміжною дисципліною при вивченні закономірностей рисунку [3, с. 27].

Враження, яке дає глибину простору досягається в академічному рисунку не тільки за допомогою лінійної перспективи, але також за допомогою повітряної перспективи. Справа в тому, що по мірі віддалення від нас, предмети не тільки зменшуються, але й здаються плоскими та просвітленими, так як контрасти світла та тіні на відстані згладжуються; різкість обрисів пом'якшується завдяки більшій товщі повітря, і багато подробиць вислизують від наших очей.

Ми не торкнулись ще одного важливого питання роботи над рисунком – передачі освітлення предметів та середи. В залежності від сили освітлення, направлення променя світла, а також віддаленості

джерела світла від предмета нами зображуваного змінюється й характер розповсюдження тіней, півтонів та освітлених місць на поверхні його форми [3, с. 29]. Слід поспостерігати предмети в нашій кімнаті освітлені світлом з вікна збоку, переду і заду, які стоять близько к світу та далеко від нього. Також слід пригадати, яким ми бачимо дерево у сонячний день або у похмуру погоду, або на заході сонця, коли дерево вирисовується чітким силуетом на фоні неба, дня, що минає. Кожен раз ми інакше сприймаємо об'ємну форму його крони і стовбура. То вони здаються нам більш рельєфними, то більш сплосченими. Світло чудово перетворює все видиме, ставлячи перед студентами різноманітні задачі.

Якими засобами володіє студент-дизайнер для передачі у рисунку форми предмета в просторі при тому чи іншому освітленні? Одним з основних засобів являється тон. Тонем називається ступінь освітлення поверхні форми предмета. Ступінь освітлення залежить від загального характеру освітлення (його сили, напрямлення променя світла, відстані джерела світла від предмета), від плану простору, на якому знаходиться предмет, – далекого і близького, нарешті, від його кольору – світлого і темного. Тонем різної сили передається вся різноманітність переходів від світлого до темного, завдяки чому на рисунку досягається враження об'ємності форми. В живому спостереженні дійсності ми не відділяємо форми предмета від його пропорцій, від освітлення простору, в якому він знаходиться; ми бачимо всі ці елементи в нерозривному зв'язку. У своїй статті ми говоримо про них окремо, щоб ясніше стали головні задачі рисунку.

Зараз ми напишемо про те, як правильно викладати рисунок з натури.

Постараємося представити себе, що виставлена група предметів. Спостерігаючи їх, ми охоплюємо поглядом предмети разом з поверхнею столу, на якому вони розташовані та фоном позаду них. Весь цей куток сприймається нами як щось єдине. На цій першій зустрічі з натурою студенти ще як слід не усвідомлюють ні форми окремих предметів, ні їх зв'язку один з одним, з фоном, зі столом, ні ще багато чого, що нам буде потрібно передати у рисунку. У студентів поки тільки зальне, дуже сумарне, як кажуть враження від натури. Їм доведеться розібратися, щоб зрозуміти не тільки особливості окремих предметів, але й їх взаємозв'язок, їх злитість у загальній групі, їх залежність один від одного. Таке розуміння досягається у процесі роботи з натури, яка будується на постійному порівнянні [4, с. 19]. Визначаючи пропорції предметів, студенти порівнюють їх висоту з шириною та глибиною, їх пропорції з пропорціями сусідніх предметів. Виявляючи об'ємну форму тону, тобто прокладаючи тіні та полутони, вони шукають різницю між усіма переходами від світла до тіні. Робота ведеться на постійному порівнянні відношень. Це змушує їх тримати в увазі всю постановочну групу в цілому, що дається великою працьовитістю та досягається систематичною роботою. На багато легше дивитися на натуру по

частинам, розглядаючи у ній окремі деталі. Боротьба з таким не професійним підходом вимагає від студента безперервних зусиль. Процес рисування йде у весь час від загального до деталей. Він починається з визначення головних крупних форм, від яких іде перехід поступово до більш дрібних форм. Наприклад, якщо студенти рисують три-чотири предмета разом, то насамперед вони визначають на аркуші загальній межі усієї групи, потім окреслюють форми усіх предметів, не вдаючись до деталей. Такій метод потребує від студента-дизайнера більшої активності. Доводиться не просто змальовувати натуру, а й обирати у ній те, чого потребує поставлене завдання. Це означає, що вже в найпростіших рисунках присутній творчий момент [4, с. 20]. Малюнок повинен бути виконаний з зацікавленням і захопленням. Тоді він буде відображати живе відношення до натури та його по праву можна буде назвати художнім. Чим далі, тим більше відкриттів студенти-дизайнери будуть робити в здавна знайомих речах, тим більш творчими будуть їх роботи. Тому неможна розглядати виконання завдань тільки як вправу для набуття необхідної грамотності. Завдання дисципліни «Рисунок» розраховані на те, щоб привчити студентів з самого початку до цілеспрямованого вивчення натури та виховувати в них творче відношення до роботи, що допоможе їм у майбутньому знайти свій, самостійних шлях дизайнера.

Все вище сказане дозволяє зробити висновки узагальнюючого характеру. Нами виділені сім головних задач рисунку:

- 1) необхідність грамотно зображувати предмет (предмети) у просторі;
- 2) усвідомлено передавати форму зображуваних об'єктів;
- 3) вміння визначати загальні пропорції предметів;
- 4) грамотно застосовувати закони повітряної лінійної перспективи;
- 5) передача сили освітлення;
- 6) грамотне володіння тоном.

Перспективним направленням проблеми нашого дослідження являється розробка педагогічних умов орієнтації майбутніх графічних дизайнерів в досягненні головних задач дисципліни «Рисунок».

Список використаної літератури

1. **Авсиян О. А.** Натура и рисование по представлению / О. А. Авсиян. – М. : Изобразительное искусство, 1985. – 152 с.
2. **Аксенов Ю. Г.** Цвет и линия: руководство по рисунку и живописи / Ю. Г. Аксенов, М. М. Левидова. – М. : Художник, 1996. – Вып. 1. – 304 с.
3. **Беда Г. В.** Основы изобразительной грамоты / Г. В. Беда. – Л. : Искусство, 1963. – 158 с.
4. **Ростовцев Н. Н.** История методов обучения рисованию / Н. Н. Ростовцев. – М. : Просвещение, 1981. – 192 с.

Кондрашов С. М. Головні завдання дисципліни «Рисунок» у процесі підготовки майбутніх спеціалістів з графічного дизайну

Стаття присвячена проблемі виявленню головних задач дисципліни «Рисунок» в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з графічного дизайну. Були виділені сім головних задач рисунку: необхідність грамотно зображувати предмет (предмети) у просторі, усвідомлено передавати форму зображуваних об'єктів, вміння визначати загальні пропорції предметів, грамотно застосовувати закони повітряної лінійної перспективи, передача сили освітлення, грамотне володіння тоном.

Ключові слова: головні задачі, дисципліна «Рисунок», фахівці з графічного дизайну.

Кондрашов С. Н. Главные задачи дисциплины «Рисунок» в процессе подготовки будущих специалистов графического дизайна

Статья посвящена проблеме выявлению главных задач дисциплины «Рисунок» в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов по графическому дизайну. Были выделены семь главных задач рисунка: необходимость грамотно изображать предмет (предметы) в пространстве, осознанно передавать форму изображаемых объектов, умение определять общие пропорции предметов, грамотно применять законы воздушной линейной перспективы, передача силы освещения, грамотное владение тоном.

Ключевые слова: главные задачи, дисциплина «Рисунок», специалисты по графическому дизайну.

Kondrashov S. The Main Tasks of the Discipline «Picture» in the Training of Future Professionals of Graphic Design

The article deals with the identification of the main tasks of the discipline «Picture» in the training of future specialists in graphic design.

Figure present at all stages of preparation, as is the more important of the professional disciplines, based on knowledge and skills which formed the main professional quality designer: the ability to graphically capture the ideological vision of the future project, finding the right offer, style, imagery and composition logos, illustrations, posters and other graphics design.

Task discipline «Picture» are meant to teach students from the very beginning to the targeted study of nature and nurture in them a creative attitude to work that will help them in the future find their own, independent path designer.

Were identified seven main tasks of the picture: the need to correctly portray the subject (or subjects) in the space, knowingly transfer form depicted objects, the ability to determine the overall proportions of items correctly apply the laws of linear perspective air, transmission power lighting, good possession tone.

Key words: main tasks, discipline «Picture», specialists in graphic design.

Стаття надійшла до редакції 6.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – канд. пед. наук, доц. Мала Т. В.

УДК 378.016 : 793.31 (477)

В. Г. Котов

**МЕТОДИКА ПОСТАНОВОЧНОЇ РОБОТИ
ВИКЛАДАЧА-ХОРЕОГРАФА НА ЗАНЯТТЯХ
З «УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ» (на прикладі гопака)**

Постановочна робота – один із видів професійної діяльності викладача-хореографа, який працює у педагогічному вузі. Власні хореографічні постановки як зразки творчості викладача на заняттях з «Теорії та методики народного танцю», «Теорії та методики роботи з самодіяльним колективом», «Мистецтва балетмейстера», інших спеціальних дисциплін хореографічного циклу сприяють професійному зростанню, вдосконаленню хореографічної майстерності та надихають на творчість студентів – майбутніх керівників хореографічних колективів.

Науковці, які вивчають питання розвитку професійної компетентності хореографів, національні й світові хореографічні традиції та досліджують різні аспекти музично-рухового розвитку й виховання хореографічної культури молоді (А. Гуменюк [1], А. Шевчук [2], К. Василенко [3] та ін.), вказують на різнобічність діяльності хореографа, невід'ємним компонентом якої є постановочна робота. При цьому педагогічна майстерність майбутнього керівника хореографічного колективу тлумачиться як комплекс професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, необхідних хореографу для ефективного застосування методів педагогічного впливу [4]. Від педагогічної майстерності викладача безпосередньо залежить набуття студентами практичних навичок постановочної хореографічної роботи, усвідомлення специфіки роботи балетмейстера з самодіяльним хореографічним колективом, розвиток виконавських та творчих хореографічних здібностей.

Постановочна робота хореографа являє собою складну систему методів та прийомів створення танцювальних композицій, що містить творчий задум балетмейстера, постановку за записом, мистецтво обробки фольклорного танцю, створення програми твору з урахуванням законів драматургії та композиційного плану, роботу над музикою, костюмами, сценічним оформленням тощо. Усі складові цієї складної творчої роботи мають бути засвоєні студентами – майбутніми керівниками